

Moteris vežimėlyje

Berlynas, 1920

Fryda Štengel pabudo susapnavusi besispardančias kojytes ir pamatė, kad naktiniai ir patalas peršlapę.

Aušo, tačiau rytas beveik neišskleidė šaltos nakties tamsos ir niūrumo. Prieblandoje pakibo kvapo debesėliai. Purtydama vyrui petį sušnibždėjo:

– Volfgangai, man nubėgo vandenys.

Jis staigiai atsisėdo lovoje.

– Taip! – sumurmėjo išpūsdamas akis, nirdamas iš miego į paviršių. – Gerai! Viskas puiku. Veikiame pagal planą.

– Aš dar negimdau, – nuramino jį Fryda. – Skausmų nėra. Sąrėmių irgi ne. Bet jau tuoj prasidės.

– Nesijaudink, – liepė Volfgangas, risdamasis iš lovos ir suklupdamas ant batų, paliktų prie lovos kaip tik tokiam reikalui. – Juk turime aiškų planą.

Fryda laukėsi dvynių, todėl jai buvo garantuota vieta gimdymo namuose. Berlyno Bucho medicinos mokykla buvo už kelių kilometrų nuo Frydrichshaino, kur jie gyveno. Fryda įsispraudė į drabužius tikėdamasi, kad dvynukai nesugalvos skubintis.

Volfgangas paėmė žmonai už rankos, ir abu apgraiбомis nulipo iš šešto aukšto į gatvę. Liftas buvo, tačiau senas ir išklereš, tad jie nutarė tokią lemtingą valandą nepasikliauti ankštu geležiniu narvu.

– Įsivaizduok, kad pagimdai tarp aukštų, – pajuokavo Volfgangas. – Kabina gali važiuoti tik trys žmonės! Toji ragana durininkė, ko gera, paskustų mus namo komitetui.

Jaunoji pora žengė ant apledėjusio šaligatvio po žemai nukarusiu tokiu tamsiu ir pilku dangumi, lyg jis būtų išlydytas garsiosiose Krupo aukštakrosnėse Esene ir palietas virš Berlyno. Miestas kasdien tarsi gūžėsi po šituo plieniniu dangumi. Karo ir pokario žiemos išpuolė tikrai rūsčios; pro šalį į pirmą pamainą skubėjo sušalę, susitraukę nuo žvarbaus rytų vėjo darbininkai, ir Fryda su Volfgangu beveik pamiršo, jog Berlyne būna ir kiti metų laikai. Kad būna laikas, kai Unter den Linden gatvė geltonuoja liepų žiedais, Tyrgarteno parke senukai vaikšto nusivilkę švarkus, o merginos be kojinių.

Tačiau tą 1920-ųjų vasarį pavasaris ir vasara buvo tik prisiminimas, svajonė apie geresnius laikus prieš Didžiojo karo katastrofą, kuri užgriuvo Vokietiją. Dabar dangus, regis, buvo amžinai išlietas iš patrankų plieno ir tebegrumantis, sakytum už horizonto, Belgijos ir Prancūzijos laukuose, ir bekraštėse Rusijos stepėse, tebedundėjo kanonada.

Taksi, aišku, nebuvo, net jeigu būtų galėję už jį susimokėti, o tramvajai lyg tyčia ir vėl streikavo. Tad Štengeliai iš anksto buvo susitarę, kad vietos daržovių ir vaisių pardavėjas paskolins vežimėlį.

Ponas Zomeris jau laukė prie krautuvės su vežimėliu ir sauja morkų, surišta dviejų spalvų kaspinėliais.

– Mėlynas ir rausvas, – paaiškino Zomeris, – mat Volfas įsitikinęs, kad gims berniukas ir mergytė. Vienu moju visa šeima, daugiau nereikės vargti.

– Bus berniukai, – atkirto Fryda. – Saugokitės, po kelerių metų jie jau gvelbs iš jūsų obuolius.

– Jeigu bus ko gvelbti, – liūdnai atsiduso krautuvininkas, ir Volfgangas nudardino vežimėlį slidžiu grindiniu.

Kažkur gretimoje gatvėje staiga sutratėjo automato papliūpa, bet jie nekrepė dėmesio, kaip ir į riksmus, sunkių batų trepsėjimą ir dūžtantį stiklą.

Šūviai, trepsėjimas ir dūžtantis stiklas tebuvo įprastas miesto triukšmas, jo Fryda su Volfgangu tiesiog nebegirdėdavo. Lygiai kaip laikraščių pardavėjo šūkavimo, paukščių čiulbesio parkuose ir elektrinių traukinių dundesio estakadomis. Žmonės jų nepaisė, nuleidę galvas skubėdavo užimti vietą dar vienoje eilėje.

– Suknisti idiotai, – burbtelėjo vienakojis veteranas, šokuodamas pro šalį su ramentais.

– Tai jau taip, – pritarė Volfgangas, kreipdamasis į plikai nuskustą pakaušį po kareiviška kepure.

Laikraščiai šitą nesibaigiančią netvarką vadino „revoliucija“, bet jei čia buvo revoliucija, tai grynai vokiška. Valdininkai tebėjo į darbą, visos parduotuvės atidarytos. Šaligatviuose tebežaidė vaikai. Pusę devynių prie mašinėlių sėdosi sekretorės. Policija vis taip pat tikrino paliktus mašinų stovėjimo žetonus, nesvarbu, kad jų savininkai artimiausiame rūsyje tuo metu ką nors negyvai užspardė arba patys buvo negyvai užspardyti.

Berlynas paprasčiausiai užsiėmė savo reikalais, kol per pietų pertraukus komunistų gaujos ir dešinės pakraipos *Freikorps* savanoriai šaudė vieni kitus.

Fryda su Volfgangu irgi užsiėmė savo reikalais, bent jau Volfgangas: nors buvo šalta, net suprakaitavęs stūmė vežimėlį su žmona akmenų primėtytomis gatvėmis, keikdamas pasitaikančias barikadas, kol pagaliau atsidūrė priešais didingus laiptus – garsiąją penkių tūkstančių lovų universitetinę kliniką Lindenbergerio kelyje, didžiausią visoje Europoje.

Volfgangas sustojo giliai įtraukdamas ledinio oro ir nukėlė Frydos rankinę.

– Bet ir sunkumas, – atsiduso jis. – Tau tikrai reikia visų tų knygų?

– O jeigu ilgiau gulėsiu ligoninėje? – Sunkiai išsiropštusi iš vežimėlio, Fryda susiraukė, kai sutinusioms čiurnoms atiteko visas svoris. – Reikia kai ką užbaigti.

– Ką gi, sutinku, Fred, – pritarė Volfgangas, su malonumu užsirikydamas. – Tu ištekėjai už muzikanto. Ir jis tikisi kada nors pradėti gyvenimą, prie kurio norėtusi priprasti.

– Tu kompozitorius, Volfai, – šyptelėjo Fryda. – Ne šiaip muzikantas. Tėvams pasigyriau, kad išteku už antro Mendelsono.

– Dieve, tikiuosi, kad ne. Jo muzika per daug melodinga. Juk žinai, saldi muzikėlė ne man, Fredi.

– Žmonėms patinka melodijos. Už jas ir moka.

– Todėl ir stvėriau protingą panelę, vos tik pasitaikė proga. Kiekvienam džiazmeniui reikia lig ausų įsimylėjusios daktarės, kuri juo rūpintųsi.

Volfgangas apglėbė drūtą Frydos liemenį ir pabučiavo. Juokdamasi ji atstūmė jį.

– Aš nesu lig ausų įsimylėjusi, o tik pakenčiu tave. Be to, nesu daktarė. Dar liko tokia smulkmenėlė kaip baigiamieji egzaminai. Ir atsargiai su knygomis. Jos iš bibliotekos, jeigu užlenksi kokį lapą, iškart bauda.

Fryda Berlyno universitete studijavo mediciną. Ir net gavo kažkokią stipendiją, kuo jos konservatyvieji gimdytojai niekaip negalėjo patikėti.

– Nori pasakyti, jog ten mokama už mokymąsi? Net moterims? – nepatikliai klausinėjo tėvas.

– O ką darys, tėti. Dauguma vyrų žuvo.

– Bet vis tiek... Moteris daktarės? – stebėjosi tėvas. Laiko patikrintas vertybes simbolizuojantis prūsiškų ūsų šepetėlis neramiai pasišiaušė. – Kas jomis gali pasitikėti?

– Bet jei nebus kitos išeities? – atšovė Fryda. – Tėti, jau dvidešimt metų kieme dvidešimtas amžius, baisiai atsilikai.

– Tu klysti, – niūriai pasakė tėvas. – Jis prasidėjo visai neseniai, kai jo imperatoriškoji didenybė atsisakė sosto. Vienas Dievas žino, kaip ir kada šitas amžius užsibaigs.

Frydos tėvas buvo policininkas, motina – išdidi namų šeimininkė. Jis parnešdavo algą, ji rūpinosi namais ir vaikais. Jų pažiū-

ros susiklostė valdant kaizeriui, ir nuo politinių bei kultūrinių sukrėtimų pokario Veimaro respublikoje juodviem sukosi galva. Abu nesuprato valdžios, kuri nemoka sustabdyti šaudynių didžiosiose gatvėse, bet rūpinasi lyčių lygybe.

Taip pat nesuprato žento, nerūpestingai pradėjusio vaikus, nors neturi iš ko sumokėti taksi, kad nuvežtų žmoną į ligoninę.

– Manau, jeigu tėtis pamatytų, kaip tu savo neščią žmoną stumi krautuvininko vežimėliu, tave nušautų, – pasakė Fryda, sunkiai kopdama laiptais.

– Ir taip vos nenušovė, kai padariau tau vaiką, – atkirto Volfgangas, kišenėje ieškodamas siuntimo į ligoninę.

– Ir būtų nušovęs, jei nebūtum manęs vedęs.

– O, radau. Tvarka.

Pro didžiąsias duris į abi puses zujo sužvarbę ligoniai.

– Vakare ateisiu, – prižadėjo Volfgangas. – Žiūrėk, kad jau rasčiau jus tris.

Fryda griebė jam už rankos.

– O Dieve, Volfai, – sušnibždėjo, – kai šitaip pasakei... Šiandien esame tik tu ir aš, o rytoj būsime... mes ir vaikai.

Ji sudrebėjo nuo vėjo gūσιο. Šaltis skverbėsi per aplytas drapanas. Volfgangas dar kartą ją apkabino, jau ne žaismingai, o aistringai, kone beviltiškai. Du sušalę žmonės spaudėsi vienas prie kito po beširdėmis milžiniško pastato granito kolonomis.

Dvi jaunos širdys plakė vienu ritmu.

Dvi dar visai mažutės širdelės tvaksėjo šiltame Frydos pilve.

Keturios širdys, sujungtos meilės, tvinksėjo kitoje, didžiulėje ir karštligiškai besidaužančioje širdyje. Iš akmenų ir plieno. Berlyne, Vokietijos širdyje.

– O taip, – tarė Volfgangas. – Tu, aš ir mūsų vaikai. Gražiausia ir geriausia, kas yra pasaulyje.

Bent kartą jis kalbėjo rimtai.

– Taip, visame pasaulyje, – tyliai pasakė Fryda.

– Na, kol kas. Žygiuok, Fryda. Per daug šalta stovėti čia ir sentimentalintis.

Nebuvo nė kalbos, kad Volfgangas liktų ligoninėje. Pokario Berlyne retas būsimas tėtušis turėjo tiek laiko, kad galėtų trintis prie gimdyvės palatos ir tradiciškai kiekvienam praeinančiam dovanoti cigarą*. Ponas Zomeris laukė savo vežimėlio, o Volfgango, kaip ir kiekvieno tą baisią žiemą, laukė įvairiausios eilės.

– Horsto krautuvėje šiandien duoda mėsos, – pranešė jis, lipdamas žemyn, kur ant šaligatvio stovėjo vežimėlis. – Ėrienos ir kiaulienos. Gausiu, net jeigu prireiks užstatyti pianiną. Tau reikės geležies, kad galėtum maitinti mūsų sūnelį ir dukrytę.

– Mūsų *sūnelius*, – pataisė jį Fryda. – Bus berniukai. Patikėk, moteris žino. Paulius ir Otas. Berniukai. Laimės kūdikiai.

– Kodėl laimės kūdikiai? – paklausė Volfgangas. – Na, išskyrus tai, kad jų mama gražiausia pasaulyje?

– Ogi todėl, kad jie dvyniai. Vienas už kitą, Volfai. Žiaurus miestas žiauriame pasaulyje. Bet kad ir koks žiaurus, mūsų berniukai visada bus vienas kitam atrama.

Arbata su sausainiais

Londonas, 1956

Stounas žiūrėjo į šiurkščia staltiese užtiestą stalą: arbatos puodeliai, sausainiai, geltonų užrašų lapelių blokas su parkeriu ant viršaus. Nukreipė žvilgsnį į juodą bakelito telefoną – aštriomis briaunomis, su apibrizgusiu susivijusiu laidu, aptrauktu rudu audiniu. Turbūt ketvirtojo dešimtmečio pradžios modelis.

Ką gi jis veikė, kai laidas dar buvo naujas?

Mušėsi, žinoma. Arba apimtas panikos bėgo Berlyno gatvėmis ieškodamas, į kokį skersgatvį smukti. Iš paskos ant kulnų lipo brolis, abu berniukus vijo mirtina baimė.

---

* Vertėjos pastabas žr. knygos gale (p. 491–492)

Stouno akys laidu nuslydo nuo stalo, tada per apsitrynusį raudoną linoleumą ir įsmigo į nemažą juodą dėžutę, prisuktą prie grindjuostės. Atrodė, ji tyliai dūzgia, tačiau turbūt tik užė mašinos Kromvelio gatvėje.

Jis nervingai pasimuistė. Taip ir nepriprato tarp plikų sienų būti tardomas. Net ir dabar vaidenosi, kad jam gresia kažkoks pavojus. Net ir dabar slapčia tikisi smūgių.

Tiesa, čia vis dėlto Anglija, kur tokie dalykai neįprasti. Kai kurie Stouno kairuoliškai nusiteikę pažįstami iš tokių jo žodžių tik pasišaipydavo. Bet jiems pasisekė negyventi šalyje, kur smurto siautėjimas buvo norma, ne išimtis.

Stounas vėl pažvelgė į tardytojus. Klasikinė pora. Vienas striukas ir kresnas, praplikęs, su ūseliais, tarsi pateptais panosėje, mažos akutės taip ir šaudė sausainių pusėn. Kitas nedaug aukštesnis, bet plonesnis, stovėjo tuščio belangio kambario kertėje ir įtariai dėbsojo į jį iš po užvirtusių vokų. Pasijuto kaip kokiam filme. Piteris Lorė kvočia, Hamfris Bogartas² susimąstęs tyli.

– Taigi jūs vyksite į Berlyną tikėdamasis susitikti su brolio našle? – antrą kartą uždavė tą patį klausimą striukis Piteris Lorė.

O gal tai buvo teiginys? Teisingas. Bet kaip jie sužinojo?

Perskaitė Dagmar laišką. Aišku kaip dieną.

– *Galima* našle, – išsisuko nuo tiesaus atsakymo Stounas. Gyvenimo patirtis išmokė, jog tardomajam dažniausiai protinga nutylėti informaciją, kol tavęs neprirėmė prie sienos.

– Manote, brolis gyvas?

– Mirties faktas neįrodytas.

– Atseit nebuvo lavono?

– Sakykime, taip.

– Jūsų brolis *laikomas* mirusiu, – tarė Lorė. Vis dėlto kapitu liavo prieš sausainius – pasirinko trapų „pirštelį“: – Keturiasdešimt pirmaisiais žuvo mūsųje dėl Maskvos.

– Po karo man taip pranešė Rytų Vokietijos valdžia.

– Yra priežasčių abejoti?

– Ne. Jokių. Tik viltis. Mano brolis visada turėdavo planą. Jį ne taip lengva nukauti.

– SS kariuomenė ir buvo renkama iš vyrų, kuriuos nelengva nukauti. Bent jau kol pradėjo imti vaikėzus. Jūsų brolis pašauktas keturiasdešimtaisiais, ar ne?

Ar tik jis nesišaiपो? Stounui sukilo pyktis. Kokią turi teisę šitas striukis, triauškiantis sausainį, jį smerkti? Jis nepatyrė to, ką patyrė brolis. Motina ir tėvas. Ir Dagmar.

Ir vėl kaltės jausmas.

Psichiatrai vadina „išgyvenusiojo kompleksu“:

– Mano brolis nebuvo naxis, – tvirtai pasakė Stounas.

– Žinoma, nebuvo, – jau atvirai tyčiojosi Piteris Lorė. – Nė vienas jų nebuvo naxis, ar ne? Bent taip jie *dabar* aiškina. Ir SS kariuomenės daliniai nebuvo tikroji SS, tiesa? Jie juk nevaldė konclagerių. *Jų* negalima kaltinti.

– Mano brolis buvo vedęs žydę.

– Taip, žinome. Dagmar Štengel, mergautinė pavardė Fišer. Jūs važiuojate į Berlyną susitikti su ja. Argi ne taip?

Stounas vėl įbedė akis į arbatos puodelius. Nesinorėjo jiems atversti kortų, bet klausimas aiškiai buvo retorinis, o jis nenorėjo įkliūti meluojant.

– Taip, Dagmar Fišer.

– Dagmar Štengel.

– Aš ją pažinojau kaip Dagmar Fišer. Ji ištekėjo už brolio man išvykus iš Vokietijos.

– Kada paskutinį kartą matėte ponią Štengel?

Stounas giliai užsitraukė cigaretę ir prisimerkė. Kaip dažnai prisimindavo tą valandėlę? Garvežių švilpukus ir žvangėjimą. Jos plaukų kvapą. Garsiakalbiai trenkia maršus, neįmanoma pašnibždėti jai, ką taip norisi pasakyti.

– Trisdešimt devintaisiais, – atsakė jis.

– Berlyne?

– Taip, Berlyne.

- O po karo? Mėginot ją susirasti?
- Žinoma. Ieškojau visos savo šeimos.
- Vokietijoje?
- Taip. Su kariuomene. Priklausiau Jungtinių Tautų pagalbos ir atkūrimo administracijai. Dirbau perkeltųjų asmenų stovyklose. Visa tai žinote, yra mano byloje.
- Aha, labai patogu buvo ieškoti nesugaunamos žydės? – pilna burna sušvapsėjo Piteris Lorė.
- Nesugaunama žydė. Na ir frazė. Žmogelis aiškiai nenučiuo-
kia, kiek joje atsainios paniekos ir įtarumo.
- *Nesugaunamos žydės?* – pakartojo Stounas. – Apie ką jūs?
- Apie ponią Štengel, aišku.
- Taip ir sakykit.
- Trumpa pauzė.
- Tegu bus ponia Štengel, – burbtelėjo Lorė. – Jūs jos neradote?
- Ne.
- Kas jai atsitiko?
- Taip ir nesužinojau.
- Dar viena bevardė Holokausto auka?
- Turbūt taip.
- Tačiau dabar manote, jog ji gyva?
- Stounas pagalvojo.
- Neseniai ėmiau *tikėtis*, kad gyva.
- Ir ko jau taip?
- Stounas labai stengėsi suvaldyti pyktį. Iš pykčio jokios nau-
dos. Ypač bendraujant su žmonėmis, sėdinčiais prie stalo su ža-
lia staltiese, ant kurio arbatos puodeliai ir tuščių geltonų užrašų
lapelių blokas.
- O kas yra? – paklausė Stounas. – Nesuprantu, kodėl jums
reikia žinoti ir kodėl turėčiau jums atsakyti.
- Labai paprasta. – Riebuilis perlaužė dar vieną sausainį ir
paėmė didesnę pusę. – Jeigu bendradarbiausite, netrukus galėsi-

te keliauti. Jeigu ne, vilkinsime iki begalybės. Į Berlyną pateksite ne anksčiau kaip dutūkstantaisiais, tada jau būsite senas senutėlis, o iš Berlyno bus likusi smilkstančių radioaktyvių griuvėsių krūva. Taigi būkite protingas ir atsakinėkite į klausimus. Kodėl staiga atsirado viltis, jog Dagmar Štengel gyva?

Stounas gūžtelėjo. Šitas pasipūtęs kiaulė ir taip žino.

– Nes ji su manimi susisieks.

– Taip netikėtai?

– Netikėtai.

– Po septyniolikos metų?

– Kaip tik taip.

– Ir jūs neabejojate, jog parašė ponia Štengel?

Čia šuo ir pakastas, kad jis neabejoja. Nė trupučio. Rašysena, intonacija, detalės. Ir vis dėlto...

– Ji rašė, kad beveik visą karą išbuvo Berlyne kaip „submarinas“⁶³, – išsukinėdamas atsakė Lorei Stounas. – Bet keturiasdešimt ketvirtųjų birželį gestapas ją sučiupo ir išsiuntė į Birkenau. Jai pavyko pabėgti.

– Retas žygdarbis.

– Retai, bet tokių dalykų pasitaikydavo. Ji pasinaudojo ketvirtuo krematoriumo zonderkomandos maištu ir paskui prisidėjo prie lenkų partizanų. Vėliau sovietai ją uždarė į lagerį kartu su lenkų pasipriešinimo likučiais.

– Tai bent istorija.

Tačiau visai įmanoma. Dagmar buvo ryžtinga ir sumani, nepaisant jos elegantiškų manierų.

– Matau, pats nelabai tikite, – tarė riebuilis, nenuleisdamas akių nuo Stouno. – Nenuostabu po šitiek laiko. Tačiau turiu pasakyti, kad istorija teisinga. Ar bent jos pabaiga. Dagmar Štengel gyva ir sveika, įsikūrusi Rytų Berlyne.

Iš džiaugsmo susisuko galva, visai kaip sapne, kai prie Vanzės ežero šlapios nuo lietaus Dagmar Fišer rankos apkabino jį, o ne brolių.

– Iš kur žinote? – paklausė Stounas, stengdamasis, kad balsas nedrebėtų.

– Mes daug ką žinome.

Stounas trinktelėjo kumščiu į stalą. Subarškėjo puodeliai. Ant svirtelės pašoko prieštvaninio telefono ragelis. Jo reikalas, ne jų. Jo šeima. Jo gyvenimas. Kaip jie drįsta pradėti kažkokius žaidimus!

– Iš kur žinote? – pakartojo jis. – Sakykit!

– Turime savo šaltinių, – atsakė rubuilis, nekreipdamas dėmesio į Stouno karščiavimąsi, ir tingiai krimstelėjo antrą sausainio puselę. – *Slaptų* šaltinių.

– Ar jūs iš MI6?

– Nėra tokio daikto kaip MI6⁴, pone Štengeli.

– Stounai! Mano pavardė Stounas. Jau penkiolika metų, kai Stounas.

– Taip, pasikeitėte pavardę, tiesa?

Vėl šaiposi. Tik jau ne iš vokiečio, tvirtinančio, kad nebuvo nasis, o iš bailaus žydo, pasikeitusio pavardę savo žydiškumui paslėpti. Anglai ir tu, ir tu nekenčia. Jie išgelbėjo pasaulį vardan teisingumo, tačiau nereiškia, kad žydėliai gali kelti galvą.

– Pavardę pasikeičiau todėl, – atkirto Stounas, – kad vadovybė patarė. *Britanijos* kariuomenės. Jei būčiau pakliuvęs į nelaisvę ir paaiškėję, kad žydiška pavardė, būčiau iškeliavęs į dujų kamerą.

– Gerai, atauškit, – atlaidžiai vyptelėjo striukis. – Mes žinome.

– Viską jūs žinote.

– Stengiamės.

– Nes esate iš MI6. Slaptosios tarnybos.

– Negalime pasakyti, pone Stounai, ar ne taip? Neliktų slaptumo.

Piteris Lorė išsišiepė ir nusišluostė burną aiškiai patenkintas savo sąmoju.

Reikėjo iškart susiprotėti. Vien iš kambario išvaizdos. Tuščia, tik stalas, ant jo arbatos puodeliai, užrašų popierius ir telefonai.

Nei knygos, nei brošiūros, nei darbo kalendoriaus. Ant sienų nėra diagramų, po stalu nėra šiukšliadėžės, net sąvaržėlių nematyti. Kokia normali kontora šitaip atrodo? Net policijoje sienos papuoštos plakatais.

Ir dar du tardytojų tipai. Vienas plepys, kitas tylenis. Žanro klasika. Nuvalkiota. Reikėjo susiprotėti. Jokios abejonės, kad agentai.

Ir jie sakė, jog Dagmar tikrai gyva.

Vėl džiaugsmo banga.

Ji išgyveno. Berlyną. Nacių konclagerius. Gulagus. Viską ištvėrė.

Ir šioje baisioje tamsoje prisiminė jį. Ją mylėjusį.

Tebemylintį.

Ir visada mylėsiantį.

Dvynukai

Berlynas, 1920

Paaikšėjo, kad Fryda neklydo, – tikrai nešiojo du berniukus, bet gimdymas buvo ilgas ir sunkus, išgyveno tik vienas vaikelis, kitą pasmaugė apie kaklą apsisukusi virkštelė.

– Užjaučiu, ponias Štengel, – tarė daktaras. – Antras kūdikis gimė negyvas.

Ir paliko ją vieną.

Ne iš taktiškumo, o kad ligoninėje gyva bala darbo. Ketveri metai karo, tada besispjaudanti, springstanti kraujais „revoliucija“ niekam nepaliko laiko sentimentams, ypač medicinos srityje. Fryda, pati išvengusi gimdymo komplikacijų, suprato tuoj būsianti išprašyta iš mažutės geltonai išdažytos palatos. Niekas ilgai nelaikys.

– Sveikas, mažyli, – sušnibždėjo Fryda. Kaip rasti širdyje jėgų pasveikinti vieną vaikėlį ir atsisveikinti su kitu? – Ir sudiev, mažyli.

Ji nenorėjo, kad džiaugsmas sutinkant gyvą būtybę, gulinčią ant vienos rankos, paskęstų ašarose apverkiant negyvą ryšulėlį, gulintį ant kitos rankos, tačiau tą akimirką Fryda nematė kito kelio. Žinojo visada gedėsianti nė kiek nepagyvenusio savo kūdikio.

– *Auf Wiedersehen*, brangusis, – sukuždėjo ji.

Blausi nuoga keturiasdešimties vatų lemputė, kabanti virš lovos, apšvietė papildusį ryšulėlio veidelį, menkutį ir susiraukšlėjusį lyg seno kino. Kitas ryšulėlis pravirko, iš pradžių tyliai suknerkė, paskui užklykė pajutęs savo plaučių jėgą. Fryda žiūrėjo čia į miniatiūrinę kunišką mirties kaukę, čia į rėkiantį kūdikį. Vienas – išblyškusi nebūtis, kitas – vis raudonesnė gyvenimo aušra.

Auf Wiedersehen und guten Tag. Guten Tag und auf Wiedersehen*.

Paskui gydytojas grįžo su sena slauge, ji paėmė iš Frydos negyvą kūdikį.

– Džiaukitės dėl jo, ponია Štengel, – tarė senutė, peržegno-dama ryšulėlį. – Jis išvaduotas nuo šio pasaulio kančių ir iškart galės būti laimingas kitame.

Bet Fryda nesidžiaugė. Ji netikėjo kitu pasauliu ir pažino tik šio pasaulio vargus.

Tada prabilo gydytojas:

– Ponia Štengel, nesmagu jums trukdyti, kai jūsų sielvartas toks šviežias, bet jaučiu, jog privalau. Gretimoje palatoje guli jauna moteris. Tikriau gulėjo. Ji mirė prieš valandą. Jūs neteko-te kūdikio, bet likote gyva, o ši moteris mirė, tačiau kūdikis gyvas... berniukas.

Fryda nelabai girdėjo, ką jis kalba. Žiūrėjo, kaip slaugė išneša jos kūną ir kraują. Ne į geresnį pasaulį, kaip žadėjo jam, o į ligo-

---

* Sudie ir sveikas. Sveikas ir sudie. (*vok.*).

ninės rūšį, kur krematoriumas. Nebus nei gėlių, nei maldų. Neramumų krečiamoje Vokietijoje mirusiaisiais, kad ir kokie būtų nekalti ir mažyčiai, buvo atsikratoma efektyviu mechaniniu būdu. Ryšulėlio turinys jos kūne buvo devynis mėnesius, dabar virs pelenais maždaug per tiek pat minučių.

– Atleiskite, daktare, – tarė Fryda, – ką man sakėte? Motina ir kūdikis?

– Tik kūdikis, ponია Štengel. Motina mirė gimdydama, jo tėvas irgi negyvas. Komunistas. Nušautas Lichtenburge.

Fryda žinojo apie žudynes Lichtenburgo priemiestyje. *Freikorps* apsupo gatvėje tūkstantį darbininkų ir sušaudė, o krašto apsaugos ministras nepasakė nė žodžio. Laikraščiai užsiminė tik probėgšmais – žudynės, net masinės, Berlyne buvo įprastas dalykas. Tačiau Fryda buvo iš tų, kurios sekė įvykius.

– Velionė buvo susipykusi su tėvais, – kalbėjo daktaras. – Jie nenorėjo šeimoje vaiko nuo „raudonojo“, o dabar, kai duktė mirė, juo labiau. Vos suduria galus, kam jiems našlaičiu likęs pavainikis anūkas.

Kai Fryda pradėjo suprasti, regis, net lemputė virš lovos ryškiau įsižiebė.

Negyvas ryšulėlis gali prisikelti. Visi rūpesčiai, visa abiejų su Volfgangu meilė, laukianti dviejų kūdikių, nenueis veltui. Toji meilė šitaip reikalinga – mažytei sielai, ieškančiai prieglobsčio. Vis dėlto ji turės dvynukus. Paulius turės Otą, Otas turės Paulių.

– Ponia Štengel, suprantu, kaip jums skaudu, bet gal pagaltovumėte...

– Prašau atnešti man tą kūdikį, – pertraukė gydytoją Fryda. – Atneškite mano sūnų. Jam reikia manęs.

– O jūsų vyras? Argi nevertėtų pasitarti...

– Daktare, mano vyras geras žmogus. Pasakys tą patį. Atneškite mano antrąjį sūnų.

Po kelių minučių naujas ryšulėlis jau gulėjo ant Frydos rankos, vietoje, kurią taip neseniai užėmė senučiuko kino veide-

lis. Atvykėlis buvo raudonas, apsiseilėjęs ir klykė ne prasčiau už broliuką. Abiejose rankose po sveiką kūdikį. Sakytum laikas valandai sustojo ir gimdymas baigėsi tik dabar.

– *Guten Tag und guten Tag*, – sušnibždėjo Fryda.

Įvaikinimo procedūra buvo labai paprasta ir ėjo kaip per sviestą. 1920 metais Vokietijoje stigo jaunų vyrų, bet po karo ir gripo pandemijos buvo apstu našlaičių, tad ligoninė džiaugėsi galinti iškišti bent šitą. Frydai nespėjo atsirasti pieno, o Volfgangas jau buvo ištrauktas iš eilės prie mėsos ir visi reikiami popieriai sutvarkyti. Netrukus pasirodė vaiko seneliai iš motinos pusės ir pasirašė atsisakantys jo net nedirstelėję ton pusėn. Niūriai palinkėję Frydai ir Volfgangui sėkmės, jie visam laikui dingo iš jų gyvenimo. Nė rašalas nespėjo nudžiūti.

Taigi jie dabar keturiose, kaip buvo planuota ir kaip pranašavo Fryda. Fryda, Volfgangas ir du berniukai, Paulius ir Otas. Otas ir Paulius. Du sūnūs, du broliai, vienodai trokštami, vienodai mylimi. Lygūs visu kuo.

Vienodi.

Tiesa, nevisišškai.

Buvo vienas skirtumas. Skirtumas, tuo metu niekam neatėjęs į galvą. Skirtumas, visiškai nerūpėjęs nei Frydai, nei Volfgangui. Tačiau ilgainiui jis tapo gyvybiškai svarbus. Vienas kūdikis buvo žydas, kitas ne.